

Там під сволоком завитий в шматі
„Лист небесний“ писаний бог-зна-ким,

Йосифінський наказ панщизняний,
Прадідівський квіт на тридцять буків,
Діда скарга за грунтець забраний,
Батьків акт ліцитаційний драний —
Ось весь спадок, що лишивсь для внуків!

Іван Франко.

Нові напрями в дослідях мітологічних.

Вже в старину люде силкували ся вияснювати собі значіне виображінь мітичних. Найширше розповсюджене було толкованє приписуване Анаксагорови. Після него мітичні особи були воплоченєм ідеальних прикмет людських. Зевес мав означувати розум, Атена вмілість і т. і. Сей метод допровадив до аллегорізму, що вказував у мітичній шаті таку чи іншу етичну чи філософічну думку.

Другий напрям, званий евгемерізмом, від Евгемера, автора фантастичної Держави богів, склопював ся до раціоналізму і бачив у богах — людей, давніх царів та геройів. Третій напрям, котрого особливо держали ся стоїки, підкладував під міти фізичне, природниче толкованє: Зевес означував огонь, Позейдон воду, Гадес повітре і т. і. Коли евгемерізм стягав мітологію до розряду старих споминів та видумок, то стоїки підносили єї до значіня найзагальнійших абстракцій; перші позбавлювали єї духа, другі відбирали їй тіло.

По отчах церкви і гуманістах, котрі не вийшли по за круг отсих трьох старинних поглядів, аж енциклопедісти XVIII. віку посунули наперед толкованє виображінь мітичних. Поминаючи раціоналістів між ними, що в мітології бачили тільки витвори шахрайства та дуривіцтва попівського, енциклопедісти вважали міти творами історичними, що на рівні з іншими подібними підлягають правам розвитку людського духа.

В нашім віці досліди над мітологією ведуть ся так широко і ви-кликали стілько ріжних поглядів, як ніколи доси. І так сїмволісти під проводом Крейцера (Creutzer, Symbolik und Mythologie, 1810), послугуючи ся трьома методами старих Греків (раціонально-історичним, астрономічно-фізичним і морально-аллегоричним) толкували міти пере-

важно як плястичні знаки незримих і безконечних ідей. По їх думці системи мітичних вірувань повинні заключати в собі глибокі правди, тайники віри і природи. Жаль тільки, що те, що вони на ділі вилушували з мітів, були річі зовсім буденні і неглибокі, так що годі було й зрозуміти, по що такі банальні правди потребували мітичної драперії. Та про те школа ся держить ся й доси. До неї числять ся Ф. Ляжар (F. Lajard, Recherches sur le culte public en Orient et Occident, Paris 1867), Рінк (Rinck, Die Religion der Hellenen aus den Mythen entwickelt, Zürich 1853), Бер (Baehr, Symbolik des moaischen Cultus, 1874) і чимало других.

В противенстві до символістів думали раціоналісти—в Німеччині Фос (J. H. Voss, Anti-Symbolik), у Франції Ренап, в Англії Грот і др. — що думка не лежить схована по за мітом, оповита аллегорією, але є висказана в самому міті. Основа міту не повинна бути більша від него самого, як се лучає ся у символістів, ані менша. Вони не допускали ірраціоналізму в твореню мітів, чого, на лихо, маємо багато примірів особливо в зчіплюваню мітичних мотивів. Та особливо напірала раціоналісти на антропоморфічний характер вірувань, виключаючи думку про безпосередній культ природи. По їх думці Грек не обожав самого сонця, але бога Геліуса, що обдаровує світ добродійством світла і тепла.

В розвитку науки про мітологію важне місце займає школа метеорологічно-географічна, що повставає мітів приписує впливам клімату і землі. Переказ про смерть Геракля по думці мітологів сеї школи є тільки антропоморфозою (т. є. зображенем в людських особах) відірвання острова Еубеї від матірньої землі. Годі заперечити, що між мітами і місцем, де вони повстали, є тісний звязок, але відносячи кождий мітичний мотив до обставин якоїсь одної місцевости ми готові зовсім затемнити космополітичний характер мітичних вірувань. До тої школи належать переважно клясичні філологи, як Форхгаммер (пор. его Hellenica, 1837, Плас 1884), котрий цілу троянську епопею вьяснює особливостями троянської площі, Рошер (статі в тижневнику Der Philolog, 1885), котрий Кентаврів уважає персоніфікаціями гірських потоків Тессалії, Шеман (Schoemann, Opuscula II, 190), котрий в Хімері вбачає силу вулканічну і т. і.

Відкрите незвісної доси а безмірно багаті скарбівні переказів і пісень простонародних зробило переворот і в толкованю мітичних виображінь. Їх почали вважати за твори людвої фантазії. На чолі того напряду стоять брати Грімми, що розпочали дослід над мітами на широкій основі індоєвропейській і початок їх віднесли до часів праарій-

ської спільности. Та при тім школа Грімів сильно підчеркує питомий характер традиції людвої, порівнюючи людві віруваня з людвою мовою. Тут і там нераз втисне ся чуже слово, чуже віруванє, особливо у народів пограничних. Але як мова є власністю народа, так і єго мітичні виображєня виростають з єго власного ґрунту, неподатного на чужі впливи, остають ся в загалі вірні собі самим, своєму питомому ґрунтові і духові своґо народа.

Пізнанє пісень Веди, того найдавнійшого поетичного памятника, який дійшов до нашого часу, творить нову епоху в розвою мітології. Поетичні порівняня явищ природи, котрих школа Грімма догадувала ся в грецькій і германській мітології, виявили ся в безмірнім боґацтві в Ведах. Очаровані тим боґацтвом учені уявили собі, що на їх очах відбуває ся акт уродин мітів, що чують живі слова тих людей, що гляділи на світ „мітичними“ очима, думали і говорили мітичними образами. В Ріґведі, близькій до доби доісторичної, мали бути виразні ще сліди тої „мітичної аперцепції“: з порівнань виростили міти, що відірані від властивого їм тла — явищ природи, розсеновані дальшою традицією, із загального, постійно повтаряючого ся явища черемінювали ся в оповіданє про якийсь один конкретний злучай. Отсе толкованє мітичних переказів явищами природи дало початок двом напрямам порівнючої мітології: солярному, котрого представником є Макс Міллер (Max Müller, *Essays*, Oxford 1855) і нубілярному, на котрого чолі стоїть Адальберт Кун (Ad. Kuhn, *Die Herabkunft des Feuers*, 2 вид. 1884). Оба ті напрями мали багато спільного, відносячи все таки початок вірувань до часу праарійського і вбачаючи в їх основі персоніфікацію явищ природи.

В противенстві до лінґвістичних доказів обох сих напрямів подає найновіша школа історична докази історичні, оперті на ширших основах. Представником тої школи в Німеччині є Группе (Gruppe, *Die griechischen Culte und Mythen*, 1887), а в словянській науці Яґіч (гл. єго *Archiv für slavische Philologie*). Похожі перекази і культу не дають ще права робити заключения о праарійській релігії. Против відношеня переказів народних до часів спільности народів говорять здобутки палеонтології. Метод порівнюючих етімологів — відтворювати при помочи мови образ найдавнійшої культури (в чому найдалі зайшов Пікте в своїй романтичній книзі (Pictet, *Les Origines Indoeuropéennes*) доводить до того, що малює нам стан „первісної“ арійської культури як дуже високий і цвітучий. Найновіші досліді палеонтології захитали вірність сєго методу в самих основах, бо показали, що ступінь культури спільно живучих арійських народів був дуже низький. Досліді

порівнюючої лінгвістики okazали ся суперечними з дослідями етнологічними, як се показав О. Шрадер (O. Schrader, Sprachvergleichung und Urgeschichte, Jena 1883). Хто би напр. із повної схожості переказів про рай, розширених скрізь по світі, хотів вивести, що переказ той повстав в самих первісних часах, той мусів би прийняти, що в тих первісних часах огородництво і садівництво стояло вже на високім ступні. А тимчасом ми знаємо, що овочеві дерева спроваджено навіть до Греції вже в часах історичних (гл. V. Hehn, Culturpflanzen und Hausthiere der Menschheit). Протів старинности сего переказу промовляють також докази історичні. В найстарших Ведах так само як і в Гомеровім епосі не бачимо ще віруваня в щасливе житє за гробом; у Гомеровім Гадесі нема ще ріжницї між тінями добрих і злих людей.

Дальшим доказом протів шуканя жерела мітичних виображінь в так стародавній добі є — сам напрям дороги, що веде з тої праєтнічної доби до часів історичних. Дорога та, котру повинні були пройти всі перекази народні, була-б подібною до ріки, що розходить в що раз то менші парості, а відношенє вірувань етнічних до проетнічних було би похоже на генеалогічне дерево. Ся форма захитана вже міцно в порівнюючій лінгвістиці так званою теорією ундуляційною, що покрєвність груп языкових представляє в формі кругів, котрих осередки лежать в ріжних точках і котрих ободи перетинають себе взаімно. Віруваня і виображіня людові не розграничені мурами племінних ріжниць, а ріжницї племінні не є різнозначні з ріжницями языковими. В часах історичних перекази вандрують від одного народа до другого через навязуване зносин політичних, релігійних і економічних. Перенєсенє многих культів з Орієнту до полудневої Европи виказано без сумніву в мітології грецькій і римській. А з полудневої Европи могли східні виображіня переходити на північ троякими дорогами, не говорячи вже про граничні взаємнини. Насамперед доходили до нас ураз із другими предметами торгівлі через фенікійські каравани. Далі не виключена можливість переходу їх із Британії, куди вони доходили з Карфагена. А в кінці деякі віруваня і звичайї східні ширила культура клясична, жидівство, християнство і іслам. Всі ті вливи могли ділати разом, бо традиція людова не є така одноцільна, щоб можна допустити для неї одно, спільне жерело походженя.

Супротив школи Кува-Міллера виступили з другого боку так звані демонологи, котрі відносять до перед-арійської спільности не чільні божества, як Зевес, Аполлон, але власне низші демони, що й доси живуть в т. зв. забобонах людових, як вовкулаки, ушпирі, русалки і т. і. Уже школа Грімів бачила в нинішніх обрядах і звичаях людових

обломки давніх вірувань — відси та старанність, з якою збираю найдрібніші подробиці з обичаєвого життя люду. Школа демонологічна приймає, що міти о богах були ділом творчої фантазії людвої. На питанє, яким світом той самий народ, котрий прецінь поступає в духовім розвою, дав занидіти своїй релігії, старші ученики Грімів твердили, що християнство затемнило та повикривлювало могучі поганські божества. Але злі духи і демони неменше супротивляють ся вірі християнській, як і ті чільні божества, а прецінь остояли ся поряд з християнством. Впрочім ми знаємо, що віра людвова мала такий самий забобонний характер і у таких народів (нпр. в клясичній Греції), до котрих не доходило ще християнство. От тим то молодші ученики Грімів подають іншу причину занидія первісної людвої віри. По їх думці віруваня ті, коли від них відстали висні верстви народа, здичили між простолюдєм. Се толкованє по троха суперечне само в собі, бо виходить з заложеня, що люд сам творить свою віру, а кінчить ся твердженням, що сам той люд без опіки панів не може навіть заховати в цілости своєї спадщини. До тої школи належать в Італії Анджело де Губернатіс (гл. єго книжки *Zoological Mythology*, 1874, *La Mythologie des plantes*, 1882, переклад німецький Гартмана, французький Реньо), у Франції Гастон Парі (*Gaston Paris, Petit Poucet et la grande ourse*, Paris 1875), у Чехів Громац, Гануш, у Поляків Кольберг і др.

Суперечности сеї школи що до розумія розвою переказів силкує ся усунути В. Шварц (*W. Schwarz, Der heutige Volksglaube und das alte Heidenthum*, 1862, *Der indogermanische Volksglaube* 1885) допускаючи, що в живучих ще нині переказах людвоих заключена „низша“ мітологія. Не є вона, як се думали єго попередники, остаточною дуною клясичних мітів о богах і героях, але противно, в ній лежать зароди тих мітів. В тім самім напрямі йшов і В. Мангард (*W. Mannhard, Wald- und Feldkulte*, 2 томи, 1877 і *Mythologische Forschungen* 1884). По єго думці віруваня цілого народа з розвитком культури стають ся власністю нижших верстов, котрі найдовше заховують давні духові вишлоди висших верстов і знижують їх до свого рівня. Приноровлюючи ся подекуди до нових систем релігійних вони все таки в основі своїй лишають ся незмінні.

Против сих поглядів виступив М. Ян (*M. Jahn, Die Opfergebräuche bei Ackerbau und Viehzucht* 1880) доказуючи, що в нинішніх людвоих забобонах заховали ся останки жертвоних культів великої плеяди божеств (Порівнай *Van den Gheyn, Essais de la Mythologie comparée*, Paris 1885). Один із найгорячіших прихильників демонологічної школи, Елард Гуго Мейєр (*Elard Hugo Meyer, Indogermanische*

manische Mythen, 1887), виходячи з того заложення, що в еволюції виображінь низші виображіння давніші від висших, твердить, що нинішні людські повірки старші від класичних мітів героїських а навіть від ведійських гимнів і вважає їх за останкові прояви (вираз технічний узятий із біології, а ужитий у-перше Тайлором, по англійськи survival, франц. survivance, нім. Rudiment) вірувань праарійських. До сего напряду належать у Франції Гедоз (Gaidoz) і Роллан і цілий ряд фольклористів (гл. бібліографічний огляд фольклору в книзі Gust. Meyer, Essays, Berlin 1885), у Англії Андрю Ланг (Andrew Lang, Mythology, 1886). Сей остатній виступає против розуміння мітів як виствору чисто людowego. По его думці мітологія грецька не була ніколи власністю грецького люду, котрий лишне знав ся на фетішових камінях та амулетах, ніж на божествах жерців та поетів. Намі нинішні повірки і обряди, се безпосередні потомки прастарих вірувань, що з одного боку при користних обставинах розвивали ся в стрійні мітологічні системи для висших верстов народа, а з другого боку, в устах і житю простолюдя переховали ся аж до наших часів.

Против сеї теорії виступає головню в Англії школа Бредлея (В. Bradley, его статі в журналі Academy, 1885 і слід.), висуваючи ось які уваги. Кождий переказ складає ся з двох елементів: підмета і присудка. Коли підмет переказу потоне в вирі забутя, тоді присудок, позбавлений первісного змісту, причіпляє ся на основі психологічних законів асоціації до іншого підмета, котрий уносить его далі за собою.*) Чільві одиниці в народі раз у раз старають ся побільшити обсяг его виображінь, але через таке ширенє нових ідей тратять віруваня свою первісну чистоту, наближують ся до світогляду низших верстов, мішають ся з їх забобонами. Класичний примір сего маємо в релігійних виображіннях словянських, в котрих заховали ся останки найріжніших етупнів розвою люду від найстарших часів поганства аж до найновішої доби католицизму. Низші виображіння, притлумлені висшими, неначе метять ся на тих остатніх, викривлюючи їх. Віра людова відроджує ся раз у раз, виступаючи що-раз у новім виді, яко цілість майже безсмертна, але зложена з подробиць дуже змінних і швидко погибаючих.

Та питанє, чи перекази про героїв повстали з вірувань людowych, чи на відворіть, о що головню перечать ся демонологи, не вичерпує ще всеї річи. Можливий ще третій злучай, що віра людова і класичні пе-

*) Значіне підмета і присудка в переказах розвинув найдокладніше Ляйтнер в журналі Göttingische gelehrte Anzeigen, 1885.

рекази йшли рівнобіжно, впливаючи на себе деколи взаімно, значить, що мотиви з віри людвої входили до мітів, і на відворіть постаті мітичні втискали ся до віри людвої. Похожість в основі переказів виявлює ся не тільки спілвї їх жерела, але також наслідуванем. Против твердження демонологів, що вже в первісній добі в устах людю жили ріжні перекази, противники приводять аргументи Бенфея, що переважна часть оповідавань людвоих перейшла в Европу зі Сходу вже при кінці середніх віків.*)

Іншою дорогою йде школа антропологічна, котра схожість мітів і культів у ріжних народів виявлює однаковими способами, однаковим складом думок в цілім людськїм роді. Початки тої школи відносять ся ще до спекуляційної філософії Гегеля і Шеллінга (гл. особливо Schelling, Einleitung in die Philosophie der Mythologie, і его-ж Philosophie der Mythologie, 2 томи). Одностайність духових способностей усього людського роду була також одною з основних тез учених Німців Лазаруса і Штейнтала і провідною думкою їх звісної часописи (Lazarus und Steinthal, Zeitschrift für Völkerpsychologie), в котрій вони почали прикладати до порівнючої мітології закони психології, переносючи їх з одних на весь загаль людєй. Виходили вони з того становища, що дитина є образом первісного чоловіка і що в поступеннї твореннї виображїнь кожда одиниця людська переходить в мініятурі ту саму дорогу, яку переходили наші предки в тисячолітнїм духовім розвою. „Онтогенія не тільки в біології, але і в розвою духа людського кидає світло на філогенію“ — отсе реченє, з Геккеля перетворене Фріцом Шульце, добре виявлює основний погляд школи антропологічної, до котрої між іншими зачисляють ся Леббок, Тайлор, Ланг і др. Школа та при дослідах над мітологією послуговує ся методом природничим, групуючи мітологічні аналогії не після їх історичного звязку, а після самих тем мітичних, так як порівнює природознавство класифікує звірі, рослини, каміне після признак добачених на них самих. По приміру наук природничих і антропологічна школа виходить з того погляду, що серед однакових обставин виростають все і всюди однакові мітичні теми і лучать ся в однакові звязки; як із ячмінного зерна при сприяючих обставинах може вирости тільки ячмінне стебло, чи то у нас, чи в Каліфорнії, чи в Полінезії, так само однакові виображїня мітичні мусять вилити ся в однакові форми у всіх народів,

*) Про се подамо в слідуючій книжці статю одного з видних спеціалістів по фольклору. — *Ред.*

бо всюди та сама логіка з однакових елементів мусить зложити однакову будову.

Школа Макса Міллера (Cox, *Mythology of the Aryan nations* і M. Bréal, *Hercule, études de mythologie comparée*) вважає міт функцією людської мови. Первісний чоловік подібно як дитина говорив порівняннями, та про те зовсім ще не уособлював явищ природи, як се загально думають, бо ж називаючи грім „гromовладним,“ а огонь „прудконогим“ не уявляв їх собі як людські істоти з руками і ногами. Антропоморфізм природи, се тільки порівнянє, що розростаючи ся що раз то ширше, в кінці набрало самостійного життя і відірвало ся від тих явищ природи, що були єго вихідною точкою. Кожде порівнянє може стати ся мітом. На вид ранішньої зірничі, що щезає при сході сонця, творить ся образ жінчини, що тікає від горючого, а з єго витворив ся міт про сестру, що тікає перед наскакуванням влюбеного в неї брата.

Англічанин Сейс (Saxe) вважає первісним матеріалом мітів поперед усього предмети першої потреби первісних народів — огонь, оружє і т. і., обожані як фетиші. Сей погляд розвив він у своїх Основах порівнючої філології (переклад французький Жосі вийшов 1884 р.). Спенсер думає, що первісні прозвища людські, уживані ще й доси у дикарів в роді „Чорна хмара,“ „Сонце“ і т. і. з часом брано за правдиву хмару або сонце і таким способом сплетено дійсних людей і їх події з явищами природи. Недокладність первісної мови, котра неживим істотам приписує різні чинности ніби людські (н. пр. „перун ударив,“ „вітер стогне“ і т. і.) причинила ся також, по єго думці, до повстання мітичних переказів. Виходячи з Тайльорової теорії анімізму, т. є. з припущеня, що первісні люде вірили в загробове житє душ своїх предків, Спенсер лучить се з надаванєм таких прозвищ, як сонце, море і т. і. і доходить до заключеня, що люде віддаючи честь з разу душам предків під тими іменами, з часом забули про тих предків і почали своїми предками вважати дійсне сонце, море і т. і. Найгорячішим прихильником мітологічної теорії Спенсера в Німеччині є Лінперт, звісний автор многотомових праць по історії цивілізації. Хоча вчені єї остатньої групи і розходять ся в означеню матерії мітичної, вбачаючи єї то в рухах сонця, то в еволюціях атмосфери, то в предметах перших потреб людських, то в кінці в душах предків, та про те всі вони згідно признають могучий вплив первісної мови на уяву, всі приймають як річ певну, що давні „nomina,“ се пізнійші „numina.“ Всіх їх можна б зати, за радою Мелі (J. Mähly, *Ueber vergleichende Mythologie*, 1885) назвати номіналістами в протввенстві до школи антропологічної. Вважаючи мову жерелом мітів вони твердять, що в людськїм розвою

втворила ся поперед мова, а тільки опісля, під єї „баламутним“ впливом виплодилось дивовижні перекази. Та тільки-ж ми знаємо, що виражіння повставали рівночасно з думкою і що, значить, як мова так і міти виресли на ґрунті не мнимого збаламученя духа через мову, але на тлі дуже низького духового стану первісних народів.

Школа антропологічна, котрої головним представником є Тайлор (Ed. Tylor, *Researches intho the early history*, London 1865 і *Anfänge der Cultur*, переклад німецький Шпенгля і Поске, Липськ 1873, 2 т.) виводить повстанє міту не з особливостів мови, але з прикмет людського духа. В виображіню сонця, що наче веслярь пливе на човні по небеснім океані, криє ся не поетичний образ, але дійсна віра люду, що відповідно до низької організації свого духа чинить усю природу подібною до себе. Таким робом антропологи виводять початок мітів прямо з духового стану первісного чоловіка без посередництва мови. Андрю Лянґ в ділі „*Custom and Myth*“ (London, 1885, 2. вид.) бачить основу всякої мітології в обичаях, а єї дикі високки в роді кровосумішки, людодійства, вовкулацтва поясняє культурним пережитком з такої доби, в котрій подібні речі справді діяли ся. Як примір може послужити переказ про Прометея. Дикі люде піддержували „вічний огонь“ тому, що добувати новий огонь трінем було дуже трудно; коли огонь вигас, треба було позичати горючу головню від сусідів; у ворогів приходилось виривати огонь силою або викрадати. Переказ про Прометея, що викрав огонь з неба, є після Лянґа відгомонам того стану первісної цивілізації. А однаковість многих переказів пояснює ся тим, що при однакових побутових обставинах у всіх варварських народів також перекази, що мов у зеркалі відбивали те жите, мусіли бути подібні.

Противники антропологічної школи, до котрих у Німеччині належить Груше (*Gruppe, Culte und Mythen*, Leipzig 1887; вступною главою сего діла ми покористували ся головню для отсеґо реферату), кладуть натиск на велику ріжнородність виображінь і обичайів у первісних народів. Коли напр. Лянґ усім народам на певнім ступні цивілізації приписує многоженство і впливаюче з него відзначауванє наймолодшого сина (середновічне „право наймолодшого,“ „*droit de jeuneignerie*,“ „*Jüngstenrecht*“) і з сего обичаю вияснює улюблений в переказах ріжних народів мотив переваги наймолодшого сина, то Груше вважає се поясненє хибним для того, бо ані многоженство, ані право наймолодшого не було спільною інституцією у всіх первісних народів. Впрочім обриси переказу, відповідні певному ступневи культури, не конче заховують незмінно той сам характер і на висшім ступни розвою.

Правда, буває й так, що не один прастарий людвий звичай заволоче ся як культурний пережиток у пізнійші часи, але ціле ядро переказу, коли не приноровить ся до сучасної доби культурної, пропадає безслідно. Коли школа антропологічна вважає звичай матеріальною причиною твореня мітів, то школа історична приписує ему тільки вплив хвилиний і формальний. Коли перша в однородній духовій організації народів бачить причину схожих мотивів мітичних, то друга твердить, що і внїшні причини могли викликати отсею схожість, приймає внїшні взаємнини переказів на дорозі історичній. По думці Грунне помиляють ся ті, що забобони і обряди людві відносять до часів спільности народів, бо в тих часах первісні люде не мали ще ніяких вірувань релігійних. Згідність так широко розповсюжених обрядів, як напр. обрізання (гл. Rich. André, *Ethnographische Parallelen*, 1889) або таких сімволічних знаків, як гачковатий хрест, що крім старого Єгипту находить ся мабуть у всіх частях світа, дасть ся вяснити взаїмними відносинами між народами вже розділеними, вандрівками і т. і. І так перекази про потоку світа, розширені майже по цілім світі, з виємком хіба деяких племен африканських та австральських, або не менше широко розповсюжене віруванє про сотворенє чоловіка з глини, не повстали незалежно від себе в ріжних сторонах ані в часах первісної спільности народів, не розвили ся на основі однаково зорганізованої людської природи, як думають еволюціоністи, але повстали і розповсюдили ся, по думці мітологів школи історичної, в часах історичних, під впливом взаїмного діланя ріжних народів.

В найновїйших часах чим раз більше признанє здобуває собі школа еклектична, котра твердить, що міти і перекази — явища дуже сложні і не дадуть ся вяснити всі однородними причинами. От тим-то школа ся в міру потреби послугує ся всіми досі вказаними методами, використовуючи ті зерна правди, які в кождім із них находить ся. До таких елективів зачисляє ся у Франції І. Ревіль, редактор знаменитого журналу „Revue de l'histoire des religions“, а також молодий етнограф чеський Ченк Зібрт, автор діла „Staročeske vyroční obyčej, pověry“ atd. Praha 1889, співредактор журналу „Český lid.“

Др. Генрик Бігеляйзен.

